

LATVJU DAINAS LIECINA par MŪŽĪGO KALENDĀRU

Zvaigžņotās Debess 2008 (200) pielikums – I. Pundures stenda referāta latviskais variants (sk. otrā pusē)

A] JĀŅI – gada isākā nakts un vienas dienas (nakts) svinības

Vērojams, ka vistālākā senatnē latviešiem gada sākums bijis vasaras saulgriežos – **Jāņos**. Saules teiksmā (tautasdziesmās par Sauli, Mēnesi, zvaigznēm un debesu gaismas parādībām) gada simbols ir *ozols*, Sauli pašu apzīmē ar apaļiem priekšmetiem: *zirni*, *ripu*, *ābolu*. /*Marģers Grīns, Māra Grīna*/

**Es pārsvedu zelta zirni / Par sudraba ozoliņu,
Lai tas krita skanedams / Uz Jāniša cepurīti.** LD 33142

**Īsa īsa Jāņu nakts / Par visām naksniņām:
Te satumsa, te izausa, / Te Saulīte gabalā.** LD 33200

**Gauši nāca, drīz aizgāja / Ta lielaja Jāņa nakts:
Ne bij dienu, ne nedēļu, / Vienu pašu vakariņu.** LD 33223

**Ilgi gaidu Jāņa dienas / Gaidu visu pavasaru.
Es domaju, ilgi būs, / Būs jel kādu nedēliņu;
Ne dieniņas nepalika, / Vienu pašu vakariņu.** LD 33223–1

B] LATVISKĀS GADSKĀRTAS SVĒTES – Saules gada astronomiski svarīgos punktus

(pavasara un rudens ekvinokcija, vasaras un ziemas saulstāvji), kas dabā pamanāmi kā pārmaiņas dienas un nakts garumā.

**Jānīts nāca par gadskārtu / Savu bērnu apraudzīt,
Vaj tie ēda, vaj tie dzēra, / Vaj Jānīti daudzinaja.** LD 32938

**Brāļi, brāļi, Liela diena, / Kur kārsim šūpulītī?
– Aiz upītes kalniņai / Div' sudraba ozoliņi.** LD 32240

**Īsa īsa Jāņa (Jāņu) nakts / Par visām naksniņām:
Vienā malā Saule gāja, / Otrā Saule uzlīgoja.** LD 33201

Latviskā gadskārta
/Marģers Grīns, Māra Grīna/

Guntas Jakobsones ilustrācija

**Jāņu diena svēta diena, / Aiz visām dieniņām:
Jāņu dienu Dieva dēls / Saules meitu sveicinaja.** LD 32919

**Ziemas svētki, Liela diena, / Tie Dievam lieli svētki:
Ziemsvētkos Dievs piedzima, / Lieldienā šūpli kāra.** LD 33295

C] SVĒTAIS (kosmiskais) KOKS – gada simbols latvju dainās

Tropiskais gads, kas atkarīgs no Saules redzamās kustības un ar ko saistīta visu gadalaiku (pavasara, vasaras, rudens, ziemas) periodiska atkarīšanās, ir $\approx 365\frac{1}{4}$ dienu garš (**365,2422** vidējās dienas). Pilsoniskais gads (praktiski gadu skaita veselās dienās) jeb vienkārši – **gads** latviešu folklorā diezgan bieži attēlots ar *sakrālajiem skaitļiem*, izvietojot tos *kosmiskā koka zarus*, lapās, *ziedos*, *ogās*. Latviešu folklorā kā telpas, tā laika izteicējs skaitlis visbiežāk ir **deviņi**. /*Janīna Kursīte, 1999*/ Bez tam “9” latviešu folklorā bieži vien norāda uz minimālo laika ciklu – nedēļu (*savāiti*) – senās laika skaitīšanas mēra vienību, kurā bija deviņas dienas. /*Marģers Grīns, Māra Grīna*/

**Sajāja bramaņi / Augstajā kalnā,
Sakāra zobenus / Svētajā kokā.
Svētajam kokam / Deviņi zari,
Ik zara gala / Deviņi ziedi,
Ik zieda gala / Deviņas ogas.** LD 34075

Svētais koks + 9 zari × 9 ziedi × 9 ogas = 1 + 729 = 730

Augstais kalns – pasaules centra ekvivalents – ar zobenu *bramaņi* (īpaši priesteri, kas nodarbojās arī ar laika cikla atjaunošanu pie *kosmiskā koka*) nodala veco gadu no jaunā. Tā kā senie indoeiropieši dienas un nakts skaitīja atsevišķi /*Janīna Kursīte, 1999*/, tad:

730 ir viena gada 365 dienas un 365 nakts.

D] ČETRU GADU (vasaru) LAIKĀ uzkrājas atšķirība vērojumos

**Trīs vasaras Saulīt' lēca / Purvā lejas rāvienāi,
Ceturrtāji vasarāji / Lec ozola pazarē.**

LTdz 10015 (*Latviešu tautas dziesmas*. – R., 1.–6.sēj., 1979–1993)

Ceturtais gads, kad Saule *lec ozola pazarē*, iespējams, simbolizē t. s. **garo gadu** (ar **366 dienām**) – trīs parastā garuma gadu cikla noslēgumu. /*Janīna Kursīte, 1996*/

Secinājums: latviešu gadskārtas svinības veido pamatu latviešu senajai laika skaitīšanas sistēmai, kas ir izveidota kā **mūžīgais kalendārs**, kur gadskārtas notikumi paliek savās vietās nemainīgi gadu pēc gada. /*Marģers Grīns, Māra Grīna*/